

Lutkarski svijet u dječjem vrtiću

Nospak, Tamara

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:575730>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-01-28**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Tamara Nospak

LUTKARSKI SVIJET U DJEČJEM VRTIĆU

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Preddiplomski sveučilišni studij ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

LUTKARSKI SVIJET U DJEČJEM VRTIĆU
ZAVRŠNI RAD

Predmet: Lutkarstvo

Mentor: red. prof. art. Mira Perić

Student: Tamara Nospak

Matični broj: 459

Osijek
Lipanj, 2019.

SAŽETAK

Scenska lutka je dobar suradnik u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi jer kroz igru i kroz onaj karakter, koji lutka nosi, djeca mogu jako puno naučiti. Lutkarskim predstavama djecu stavljamo u različite životne situacije koje ih povezuju sa stvarnim svijetom i učenjem na temelju iskustva. Igra sa scenskom lutkom kao simbolička igra ima veliku ulogu jer se kroz nju djeca mogu uživjeti u razne uloge, njom se potiče dječja mašta i kreativnost koji utječu na razvoj dječjih emocija i sposobnosti. Lutka, ako je kvalitetno iskorištena, utječe na razvoj pozitivne slike o sebi, zadovoljavanje potreba, potiče dječju samostalnost, potiče socijalnu kompetenciju i dječju kreativnost tj. stvaralaštvo. Lutkarski svijet predstavlja svijet mašte, fantazije, poezije, humora, neograničenih mogućnosti jednom riječju izmišljeni svijet. Scenska lutka nam daje mogućnost igre i pokazuje kako mašti ne postoji kraj. Onoliko koliko je animator lutke maštovit i koliko se uživi u svoju lutku toliko će ona biti živa i blistava te će dobiti svoj scenski život. Predmetom ovog istraživanja će biti utvrđivanje učestalosti provedbe lutkarskih predstava u dječjem vrtiću. Uzorak ovog istraživanja biti će odgojitelji Osječko-baranjske županije. Rezultati istraživanja pokazat će koliko su odgojitelji svjesni važnosti lutke u obavljanju svojih pedagoških ciljeva.

Ključne riječi: scenska lutka, život scenske lutke, predškolska dob, dječji vrtić, igra

SUMMARY

The puppet is a good assistant in the nurture and education of young children as they can learn a lot through games and the personalities given to the dolls. Through those puppet plays we place children in a variety of everyday situations with which they can learn through experience and connect to the real world. Playing with puppets as a symbolic game is important as children can imagine themselves into a wide range of roles, which again helps train their imagination and creativity, both very influential in the development of the child's emotions and abilities.

The puppet, if used well, helps children create a positive self image, fulfills their needs, encourages independence, social competence and the child's creativity. The world of puppets represents a world of creativity, fantasy, poetry, humor, an endless amount of possibilities; just an imaginary world. The puppet allows us to play and shows us how the creativity is limitless. The puppet's stage life and how animated it is is only limited by the imagination of the animator. The topic of this research will be to determine what happens when the amount of stage plays is increased in kindergarten. As a sample we will use the tutors of the county of Osiječko-Baranjska. The results will reveal how aware the tutors are of the puppet's importance in achieving their educational goals.

Key words: stage doll, stage life of a doll, kindergarten, play

SADRŽAJ

UVOD.....	1
POVIJEST HRVATSKOG LUTKARSTVA	2
OSNOVE LUTKARSTVA.....	3
Lutkarska animacija	3
Lutkarski tekst.....	4
Scenografija, prostor i režija lutkarske predstave	4
Vrste lutaka	5
Marioneta	5
Ginjol i zijevalica	6
Javanka.....	7
Lutke sjena	8
Lutke trikovi.....	8
Bunraku-lutke.....	9
Gigantske lutke.....	10
LUTKA I RAZVOJ DJETETA	11
Lutka i zadovoljavanje dječjih potreba	11
Lutka i dječja pozitivna slika	12
Lutka i dječja samostalnost	12
Lutka i socijalna kompetencija djeteta	12
Lutka i razvoj govora	13
LUTKA I ODGOJITELJ	14
PSIHOTERAPIJSKI I EDUKATIVNI UČINAK LUTKE	15
METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA.....	16
Cilj istraživanja i istraživačka pitanja	16
Uzorak istraživanja.....	16
Instrument istraživanja	16
Provođenje istraživanja	16
REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA	18
ZAKLJUČAK.....	21
LITERATURA	Error! Bookmark not defined.
PRILOG	23

1. UVOD

Uloga odgojitelja je zadovoljavanje djetetovih potreba te poticanje emocionalnog, spoznajnog i socijalnog razvoja. Kod djece predškolske dobi, razvoj i potrebe zadovoljavaju se kroz igru jer je ona djeci najpristupačnija. Različiti su načini zadovoljavanja dječjih potreba i razvoja kroz igru koji olakšavaju odgojiteljima ispunjavanje uloga, no odlučila sam istražiti važnost scenske lutke kao sredstvo pomoći u odgoju i obrazovanju predškolske djece. Svako dijete ima svoju omiljenu lutku, plišanu igračku ili zamišljenog prijatelja s kojim dijeli sve, koji je uz njega uvijek i koji ga najbolje razumije, jer je baš ta lutka, plišana igračka ili zamišljeni prijatelj plod njegove mašte. Stoga, odgojitelju scenska lutka pomaže u stvaranju prirodne i poticajne sredine, u slušanju djece i njihovih potreba, u shvaćanju stupnja razvoja pojedinog djeteta, u poticanju mašte i kreativnosti, a sve to odgojitelji s lutkom mogu napraviti kroz igru. Granice lutkarskog svijeta u dječjem vrtiću su velike, no najvažnije je zadovoljstvo koje je obostrano. Sve navedene činjenice su mi pomogle u odabiru ove teme. Kao budući odgojitelj shvaćam važnost scenske lutke u odgoju i obrazovanju te sam provela istraživanje u obliku anketnog upitnika, jer me zanimalo koliko to i odgojitelji shvaćaju. Cilj mog rada je utvrditi kolika se važnost pridaje lutkarskom svijetu u odgoju i obrazovanju djece te provjera učestalosti provedbe lutkarskih aktivnosti.

2. POVIJEST HRVATSKOG LUTKARSTVA

Jurkowski (2007) govori o kratkoj povijesti hrvatskog lutkarstva, no ističe kako su figure raznih vrsta sudjelovale u narodnoj tradiciji te su u Hrvatskoj nastupali brojni putujući lutkari iz Italije i Njemačke. Redatelj Velimir Deželić, skladatelj Božidar Širole i pjesnikinja Dragutina Domjanović su zaslužni za prvu javnu predstavu na hrvatskom jeziku koja se održala 1916. godine. Ista ekipa vodila je i marionetsko kazalište u Zagrebu 1918. prema uzoru na Münchenske marionete. Tadašnje marionetsko kazalište izvodilo je narodne i europske bajke. 1920., prema uzoru na europske lutkare, *Kerempuh* iz Domjanovićeve djela postaje hrvatski lutkarski junak koji je dobio svoje ime i u Splitu (Marinko) i Osijeku (Gašparček). Nakon toga, 1923., u Zagrebu nastaje Umjetnički klub Teatar marioneta koji okuplja istaknute umjetnike dramskog kazališta. Na žalost, Umjetnički klub Teatar marioneta traje samo dvije godine. Nadalje, organizacija „Sokol“ iz Češke zaslužna je za razvoj lutkarstva u međuratnom stanju. Također, „Sokol“ je zaslužan za nastanak lutkarskih kazališta u Splitu i Osijeku. „Djelatnici te organizacije prenosili su na hrvatsko tlo iskustva češkog kazališta.“(Jurkowski, 2007, str. 472) .

Redatelj Vlado Habunek od 1939. do 1948. vodi Družinu mladih gdje se služi ginjolima uz pomoć kojih želi stvoriti profesionalno kazalište. No, profesionalna lutkarska kazališta u Hrvatskoj nastaju tek nakon Drugog svjetskog rata. Ginjol lutke, marionete i javajka su bile tehnike kojom su se služila tadašnja kazališta. Prvo lutkarsko kazalište nastalo je 1945. u Splitu. Habunekovo kazalište 1948. dobilo je naziv Zemaljsko kazalište lutaka, a kasnije Zagrebačko kazalište lutaka. Upravo to kazalište može se pohvaliti dramaturgijom i formom primjenjivih lutaka, koje su predstavljale glavnu vrijednost hrvatskog lutkarstva. Nadalje, 1950. god. u Osijeku nastaje Dječje kazalište čije predstave izvode živi glumci zajedno s lutkama. Godinu dana kasnije nastaje Kazalište lutaka Zadar. 1960. nastaje Gradsko kazalište lutaka u Rijeci, iako su prije postojala kazališta čije su predstave bile izvođene na talijanskom jeziku. „U Rijeci je, inicijativom Ladislava Šoštarića, iskušavan rad i u sferi crnog kazališta. Veliki utjecaj na originalni stil toga kazališta izvršio je redatelj Berislav Brajković (od 1963. do 1973. godine).“ (Jurkowski, 2007, str. 474)

U Hrvatskoj se održavaju tri festivala lutkarstva. PIF (Međunarodni festival kazališta lutaka) u Zagrebu, SLUK koji je pokrenut u Opatiji no održava se u Osijeku. U Rijeci je organizirana Revija lutkarskih kazališta te je u istom gradu 2004. god. održan svjetski kongres UNIM-e. Umjetnička akademija sa studijem glume i lutkarstva je prva lutkarska škola u Hrvatskoj osnovana 2004. u Osijeku.

3. OSNOVE LUTKARSTVA

Lutkarstvo je grana scenske umjetnosti koja je najbliža djeci, a razlog tome je u pogodnosti prikazivanja bajki, čudesnih prizora i fantastike kroz kazalište lutaka, kako kaže Pokrivka (1985). Lutku će oživjeti glumac lutkar, a ona će živjeti na sceni kad ju kreiramo, animiramo, odaberemo temu s obzirom na uzrast i dječji razvoj. „Kazalište lutaka ima mnogo zajedničko s kazalištem živog glumca. Između ostalog to su tri osnovna uvjeta za kazalište – dramsko djelo, izvođači, publika, zatim velik broj kazališnih termina, pojmova, zakona i dr.“ (Pokrivka, 1985, str. 8).

Autorica ističe kako se igrokaz za lutkarsku predstavu često posuđuje iz živog kazališta i da ta pojava nije prihvatljiva jer je lutka napravljena s ciljem prikazivanja svog karaktera što joj daje posebnu čar. „Ona nije nosilac teške i komplicirane dramske radnje. Lutke su jednostavne i poetične“ (Pokrivka, 1985, str. 9).

Lutkarski svijet predstavlja svijet mašte, fantazije, poezije, humora, neograničenih mogućnosti jednom riječju izmišljeni svijet. lutka nam daje mogućnost igre i pokazuju kako mašti ne postoji kraj. S njom možemo pretvarati, razvijati kreativnost i poticati dječju maštu. „U lutkarskoj igri ravnopravno razgovaraju dječak i njegova lopta, cvijet i puž, mjesec i zvijezde“ (Pokrivka, 1985, str. 10).

Onoliko koliko je animator lutke maštovit i koliko se uživi u svoju lutku toliko će ona biti živa na sceni te će dobiti svoj scenski život. Nasuprot tome, ako se glumac lutkar ne uživi u svoju lutku ona ruši iluziju i postaje nemoćna. „Svijetom lutaka izražava se stvarnost kroz siromašnu i sasvim jednostavnu tehniku (jer lutke su simbol) ali i čudesno bogatu i lijepu, ako su lutke u rukama umjetnosti“ (Pokrivka, 1985, str. 10).

3.1. Lutkarska animacija

„Animirati lutku znači „udahnuti joj dušu“, oživjeti je“ (Pokrivka, 1985, str. 15). Pod animacijom lutke podrazumijeva se sami pokret lutke, koji je najvažniji element oživljavanja lutke. Animacija je bitna za postizanje lutkarskog izražaja. Kako bi animacija bila dobra bitno je znati mogućnosti i granice lutke, što znači da svaka lutka ima svoju abecedu pokreta koje je potrebno uskladiti u jednu harmoniju kako bi zapravo dobili stilsku cjelinu. Bitno je spomenuti da lutka treba imati scenski pokret dolaska na scenu i odlaska sa scene ističe Pokrivka (1985).

3.2. Lutkarski tekst

Lutke predstavljaju zapravo simbole i stoga ne podnose puno teksta. Lutkarske predstave su namijenjene igri, pa je s manje teksta i više pokreta djeci lakše pratiti sadržaj predstave. Pokrivka (1985) ističe kako je bitno da lutkarski tekst bude lutkarski funkcionalan. U lutkarskom tekstu bitno je izraziti emociju koja je popraćena kratkim odgovarajućim govorom. Lutkarski dijalozi trebaju biti verbalno aktivniji popraćeni odgovarajućim pokretima. „Lutkarski tekst namijenjen djeci mora ispunjavati i neke osnovne zahtjeve, tj. mora biti didaktički nenametljiv, psihološki uvjerljiv, razbijati okvire standardne tematike, donositi nove, maštovite svjetove, biti poetičan, ritmički raznolik itd.“(Pokrivka, 1985, str. 16).

Sama dramaturgija lutkarske igre treba imati metaforičko značenje, logički slijed radnje i elemente iznenađenja. Što se tiče scenskog govora lutke bitno je napomenuti kako svaka lutka, samim izgledom, govori o svom karakteru i osobinama. Stoga je bitno da se glas lutke slaže s njezinim karakterom kako se ne bi pokvarila iluzija.

3.3. Scenografija, prostor i režija lutkarske predstave

Scenografija igrokaza treba predstavljati iluziju stvarnosti. Ona je stilizirana i često ambijent prikazuje simbolički. „Scenografija na lutkarskoj sceni dobiva pun smisao ako se postigne sažimanje funkcionalnosti i likovne vrijednosti u jednu jedinstvenu cjelinu“ (Pokrivka, 1985, str. 18).

Prostor lutkarske predstave čini pozornica i paravan, pa se predstave izvode ili u kombinaciji paravana i pozornice ili samo na pozornici bez paravana. Što je prostor manje dekoriran to je predstava bolja jer je lutka ta koja nam daje sadržaj predstave. Ovdje je bitno spomenuti mizanscenu koja govori o rasporedu kretanja lutke na sceni koja nam daje smisao scenskog događanja.

„Koliko će jedna lutkarska igra biti psihološki uvjerljiva, estetski vrijedna, koliko će biti razigrana, ritmički ujednačena, dinamična i sl. ovisi o umješnosti režisera...“(Pokrivka, 1985, str. 20). Redatelj svoj rad započinje upoznavanjem dramskog djela i zbližavanjem s njim. Zatim tekst prilagođava svojim pogledima, odlučuje o tipu scenskih lutaka te uključuje u izradu lutkarske igre kreatora lutaka, scenografa, kompozitora i ostale suradnike. Glumce bira s obzirom na karakter lutaka te budi kod glumaca stvaralački potencijal.

3.4. Vrste lutaka

Pokrivka (1985) naglašava da postoje dvije osnovne skupine lutaka i to su marionete i ručne lutke. Zatim ručne lutke dijeli još na ginjol lutke, mimičke, plošne, lutke na prstima itd. Za lutke sijena ističe da su specifičan oblik scenskih lutaka. Zbog svoje zanimljivosti pokretanja, moram spomenuti bunraku-lutke i gigantske lutke.

3.5. Marioneta

Za marionete, Pokrivka (1985) govori kako su to lutke s velikom tradicijom te da njihove prve oblike susrećemo još kod Grka, Rimljana i Egipćana. Na početku pokreti marionete su bili minimalni i jednostavni. „Animirane su šipkom koja ide od glave, a noge i ruke su dugim vježbanjem na princip inercije postigle pokrete koji su slični hodu. S vremenom te su lutke dobivale konac za animaciju ruku i nogu. Stvoren je tzv. kontrolnik, drveni nosač, za koji su privezani konci“ (Pokrivka, 1985, str. 11).

Marionetom je teže upravljati jer je velika tj. sastoji se od glave, trupa, nogu i ruku, a osnovni materijal je drvo. Pokrivka (1985) ističe kako su marionete nestvarne i poetične te da im odgovara čudesna priča.

Slika 1. Marioneta

Izvor: http://www.mileobchod.sk/fotky30232/fotos/vyr_142manicka-25cm-textilna-babka.jpg

3.6. Ginjol i zijevalica

Ginjol lutka je glavni predstavnik ručnih lutaka te se koristi na način da ju lutkar navlači na ruku i to tako da kažiprst ide na glavu lutke, a srednji prst i palac su ruke te tako prstima i rukom upravlja njome. Ginjol lutka se sastoji od glave, ruku i jednostavnog tijela, noge uglavnom nema, a ako ih ima one se stavljaju preko paravana, ističe Pokrivka (1985). Županić Benić (2009) govori o postojanju dvije vrste ginjol lutke a to su ginjol i zijevalice. „Zijevalica se također navlači na ruku, samo s razlikom u tome što animatorova ruka iznutra otvara i zatvara lutkina usta“ (Županić Benić, 2009, str. 11). Zijevalice se koriste ukoliko lutkin karakter zahtjeva puno razgovora. Bitno je spomenuti i lutke američkog lutkara Jima Hensona tzv. mapeti, one su najpoznatije predstavnice zijevalica. Ručne lutke su jako zanimljive djeci jer ih mogu jednostavno animirati u igri.

Slika 2. Ginjol lutka

Izvor: http://www.astrejaplus.hr/upload_data/site_photos/bijela-prica.jpg

Slika 3. Muppet

Izvor: <https://muppetmindset.files.wordpress.com/2012/07/ddf60-kermitpiggymsoutfit.jpg>

3.7. Javanka

Javanka, navodi Pokrivka (1985), je glavni predstavnik lutaka koje se animiraju pomoću štapova. „Mnogo se upotrebljavala u Kini i Japanu te predstavlja jednu od najljepših i najneobičnijih manifestacija azijske kulture.“ (Pokrivka, 1985, str 12). Originalna lutka izrađena je od drveta, glavu lutke pokreće dugački štap koji prolazi kroz tijelo, ruke se pokreću pomoću dva štapa pričvršćena za šake te Pokrivka (1985) govori kako ruke imaju zglobove u ramenu, laktu i šakama. Danas se koristi u drugom likovnom obliku tj. jednostavnijem obliku, dok tehniku animiranja zadržava. Tijelo javanke pokriveno je košuljicom na koju se navlači odgovarajući kostim, a ispod košuljice se nalazi ruka animatora.

Autorica Županić Benić (2009) za javanku navodi da je to lutka na štapu koja se pokreće i kontrolira pomoću štapa i žica te govori kako je radi toga može izraditi svako dijete na način da nacrtanu figuru izreže i pričvrsti na štap.

Slika 4. Javajka

Izvor: https://www.google.com/search?safe=active&biw=1366&bih=625&tbm=isch&sa=1&ei=RwTKXOmBDNKUkgX3rooY&q=+javajka&oq=+javajka&gs_l=img.3...17313.17313..17596...0.0..0.0.0.....1...1..gws-wiz-img.Ng7RHTCBxbQ#imgdii=X8AL6sSQdRnkoM:&imgcr=4lcN5louiBswBM:

3.8. Lutke sjena

Pokrivka (1985) navodi kako se ove lutke uglavnom prave od kože, pergamenta, papira i plastičnog materijala u novije vrijeme. S lutkama sjena mogu se postizati igre sjena koje se prikazuju u kazalištu sjena. Kazalište sjena potječe iz Kine. „Oblikovanje lutaka i dojam koji ostavlja cjelokupna igra imaju veliku umjetničku vrijednost.“ (Pokrivka, 1985, str. 14). Smatra se da je lutka sjena oblik koji je prethodio pojavi filma ističe Pokrivka (1985). Ovaj oblik lutke djeci je prilično zanimljiv.

Slika 5. Lutke sjena

Izvor: <http://www.kreativa-centar.hr/wp-content/uploads/2014/08/kazali%C5%A1te-sjena.jpg>

3.9. Lutke trikovi

„Lutke za tzv. crno kazalište zovu se *lutke trikovi*.“ (Pokrivka, 1985, str. 14). Trik-lutke se mogu napraviti od različitog materijala kao što su npr. majice, metle, torbe, plahte itd. Animirati ovu lutku mogu čak tri glumca animatora.

Slika 6. Trik lutke

Izvor: https://www.pragueticketoffice.com/Repository/image/akce/594_gal_Frankenstein%204_bg.JPG

3.10. Bunraku-lutke

Ove lutke su poznatije u Japanu jer su ime dobile po japanskim lutkama Uemura Bunrakukenu, ističe Županić Benić (2009). „Bunraku-lutke čini glava, tijelo, ruke i noge. Posebnost je tih lutaka prije svega u načinu na koji je konstruirana glava, koja je jednostavan mehanizam, vrlo precizna i realistična. Lutka može otvoriti i zatvoriti kapke, pomicati oko lijevo-desno i gore-dolje, pomicati obrve gore-dolje i zatvoriti i otvoriti usta, a može imati čak i jezik koji izlazi iz usta.“ (Županić Benić, 2009, str. 113).

Bunraku-lutka može pokazivati unutarnje osjećaje, a radi svog složenog mehanizma ovu lutku animiraju tri lutkara vidljiva publici. Županić Benić (2009) navodi kako su lutkari obučeni u crno i prekrivene su im glave osim glavnom lutkaru.

Slika 7. Bunraku-lutke

Izvor: <https://www.teatar.hr/wp-content/uploads/images/90314.jpg>

3.11. Gigantske lutke

Sam naziv gigantska lutka govori o veličini lutke koja je upravo radi toga i zanimljiva, a radi svoje veličine najprikladnije su za ulice i karnevalske povorke. Ove lutke su vidljive, primijećene čak i zastrašujuće, navodi Županić BeniĆ (2009). „Gigantska lutka nastaje kada glumac odvoji masku od svoga lica i stavi ju na štap. Tada maska postaje lutka jer je odvojena od glumčeva tijela i osvaja prostor pokretom svojstvenim samo sebi.“(Županić BeniĆ, 2009, str. 116). Gigantsku lutku pokreće više ljudi ili samo jedan čovjek ako je dovoljno mala.

Slika 8. Gigantska lutka

Izvor: http://www.journal.hr/wp-content/uploads/2015/02/shutterstock_129364859-e1424341804714.jpg

4. LUTKA I RAZVOJ DJETETA

Najvažniji čimbenik djetetova razvoja je igra i raznolikost sadržaja za igru. Igra je ta kroz koju djeca spontano i brzo uče. „Igra kao specifična aktivnost najbolje odgovara prirodi djeteta i osnovnim zakonitostima njegova psihofizičkog razvoja. Igra osigurava jedinstvo tjelesnog, intelektualnog, emocionalnog i društvenog razvoja.“ (Hicel, 2010, str. 13).

Igra je podijeljena u tri kategorije i to funkcionalna, simbolička i igra s pravilima. Izdvojiti ću simboličku igru kao bitnu poveznicu lutke i dječjeg razvoja. „Brojni autori ističu da je simbolička igra, koju nazivaju i imaginativnom igrom, igrom mašte, igrom uloga, igrom „kao da“, „tobože“, igrom dramatizacije i slično, osnovna (vodeća) djetetova aktivnost i da predstavlja put za razvoj dječjih emocija i sposobnosti.“ (Hicel, 2010, str. 22).

Hicel (2010) ističe da lutku simbolom u igri čini njezina komunikacija, simbolični pokreti, glas, vizualna pojava, kostim, maska ili oblikovani predmet. Lutka, osim što utječe na spontani razvoj djeteta kroz igru, utječe i na stvaranje pozitivne slike o sebi, razvoj emocija i osjećaja, poticanje socijalnih vještina, poticanje kreativnosti, motorički razvoj, doživljaj različitih životnih situacija s kojima se nisu niti sreli još, razlikovanje snova od stvarnosti te im omogućuje da budu ono što bi željeli biti.

„Uključivanje lutke u ostvarivanje odgojno obrazovnog procesa može pružiti mnoge mogućnosti za kreativan pedagoški pristup. Lutka kao vizualan, čujan i taktilan „instrument“ potaknuti će djetetovu osjetljivost za poticaje iz okoline, te znatno potaknuti komunikaciju (verbalnu i neverbalnu) s odgojiteljem i vršnjacima.“ (Hicel, 2010, str. 37)

4.1. Lutka i zadovoljavanje dječjih potreba

Odgojitelj svojim radom treba znati prepoznati i zadovoljiti djetetove potrebe te osigurati okolinu koja će to poticati. Odabir lutke, kao interakcije s djecom, odgojitelju uvelike pomaže za razumijevanje i zadovoljavanje njihovih psiholoških potreba. Posebno bi izdvojila važnost i olakotnu okolnost lutke prilikom adaptiranja djeteta na vrtić i skupinu. „Najdraža igračka-lutka koju je dijete donijelo od kuće, pomoći će kao prijelazan oblik da dijete sačuva dodir s domom.“ (Hicel, 2010, str. 39). Lutka odgojitelju pomaže u zadovoljavanju djetetove potrebe za moći, afirmacijom, za slobodom te olakšava komunikaciju jer, kako ističe Hicel (2010), dijete će se prije potužiti lutki, kao svom najboljem prijatelju iz mašte, nego odraslom. Važno je napomenuti kako lutka pomaže i olakšava zadovoljavanje potreba djeteta s lakšim ili težim problemom u razvoju.

4.2. Lutka i dječja pozitivna slika

U poticaju i razvoju djetetove pozitivne slike o sebi i socijalnom razvoju, lutku izdvajam kao bitnim i pristupačnijim sredstvom zadovoljavanja tih potreba. Lutkarstvo kao grupna aktivnost potiče djecu na slušanje jedni drugih te razumijevanje osjećaja i ponašanja. Majaron (2004), ističe kako komunikacija putem lutke sramežljivom djetetu pomaže u izražavanju, a egocentrično dijete „prisiljava“ da svoj ego podredi lutki ukoliko želi uspostaviti komunikaciju s drugima. Također bitno je spomenuti kako lutka omogućuje djeci susret s životnim situacijama kao što su stres, nasilje, zastrašujuće situacije te im na taj način pomažu u svladavanju svakodnevnih problema.

4.3. Lutka i dječja samostalnost

Dijete trebamo naučiti da razmišlja samostalno, da rješava probleme samostalno, snalazi se u novim situacijama odnosno da uči iz svoga vlastitog iskustva što ističu psiholozi Vigotski i Bruner. Bitno je da odrasli shvate bitnost dječje fizičke (odijevanje, hranjenje itd) i psihičke (odluka o odabiru igračke, rješavanje problema itd.) samostalnosti i da ju potiču. Odgojiteljima je kroz lutku lakše poticati tu samostalnost jer djeca tu lutku prihvaćaju kao ozbiljnog prijatelja tj. modela koje će imitirati.

4.4. Lutka i socijalna kompetencija djeteta

Odrasli su ti koji djeci osiguravaju socijalne kompetencije, stvaraju situacije u kojima se djeca socijalno i emocionalno razvijaju. Djeca koja idu u vrtić razvijaju dobro socijalne kompetencije u interakciji s vršnjacima i odgojiteljima. Lutka je ta koja pomaže odgojiteljima naučiti djecu primjerenom socijalnom ponašanju, rješavanju sukoba na prihvatljiv način. Na rješavanju sukoba bi se zadržala i prenijela ono što Hicel (2010) ističe o rješavanju agresivnosti pomoću lutke „...“agresivnost odigrana s lutkom“ predstavlja uspješnu strategiju uspostavljanja kontakta s djecom. Stabilizira skupinu, olakšava uspostavljanje veza među djecom i prijelaza od stvarnih konflikata do zajedničkih aktivnosti.“ (Hicel, 2010, str. 48). Također, Hicel (2010) ističe kako u rješavanju konflikata, animacija lutkom pomaže djeci shvatiti zbog čega se ljutnja pojavljuje i pomaže pokazati kako je ljutnja sasvim normalan dio života, ali uči ih i kako kasnije treba naći način da to riješimo. „I rezultati istraživanja Ivon (2005) potvrđuju da češća upotreba lutke na različite načine u odgojno-obrazovnom radu u dječjem vrtiću utječe na pojavnost dječjeg ponašanja, koje je u većoj mjeri prosocijalno, a u manjoj agresivno.“ (Hicel, 2010, str. 49).

Zajedničko sudjelovanje djece u stvaranju i izvođenju lutkarskih predstava, istraživači iz centra CRESAS (1991., Centar za obrazovanje i pripremu za školu) ističu kako to utječe na građenje psihosocijalnih spoznaja „povezana s ljudskim reakcijama kao i spoznaje o mogućnostima svojega utjecaja na ponašanje drugih“ (Hicel, 2010, str. 49). Također rezultati istraživanja centra CRESAS, koji se temeljilo na samoregulaciji u akcijama i učenju, utvrđuju dvije faze u kojima lutkarske igre utječu na razvoj psihosocijalnih spoznaja. Prva faza se odnosi na odlučivanje i dogovor o temi lutkarske igre, a druga se odnosi na prihvaćanje teme i ideje koje se očituje u samoj predstavi.

4.5. Lutka i razvoj govora

„U igri lutkama govor se prirodno razvija i obogaćuje. Zbog svoje oživljavajuće komponente lutka spontano navodi dijete na govornu komunikaciju.“ (Hicel, 2010, str. 58). Razvoju govora i komunikacije pridonosi spontanost koja se u igri s lutkama javlja, a isto tako i komunikacija sa suigračima ili gledateljima. U igri s lutkama i jezik postaje igra te predstavlja simbol kojima se izražavaju misli i osjećaji. Lutkarske igre i predstave uvelike utječu na razvoj govora i načina na koji se razmišlja o govoru i jeziku navodi Hicel (2010).

5. LUTKA I ODGOJITELJ

Prema suvremenoj pedagogiji uloge odgojitelja su poticati dijete na samostalno učenje, istraživanje, razmišljanje, na razgovor i rješavanje konflikata, pripremiti različite materijale i aktivnosti, fleksibilnost u radu, stvarati poticajno okruženje, promatrati i slušati djetetove potrebe i odgovarati na njih. Prema navedenom ulogu odgojitelja puno je lakše ostvariti kroz lutke, lutkarske predstave i igre jer lutka odgojitelju pruža mogućnost napraviti to kroz maštovitiji i razigraniji način koji je pristupačniji djeci. Također lutka odgojitelju, verbalnom i neverbalnom komunikacijom, pomaže u razvoju empatije kod djece i u ostvarivanju uloge modela socijalnog ponašanja ističe Hicel (2010).

Lutkarske aktivnosti kojima se odgojitelj može poslužiti su izrada lutke, izvedbe lutkarskih predstava, smišljanje lutkarske predstave s djecom, smišljanje i dogovaranje uloga, lutkarske igre, razgovor s omiljenom lutkom. Zadržala bih se na lutkarskim tj. dramskim igrama koje posjeduju sastavnice funkcionalne, simboličke igre i igre s pravilima. „Obilježja su dramskih igara za djecu predškolske dobi: dramska igra dječje ponašanje u igri aktivira na nov i neobičan način, usmjerenost na stvaralačku igru, a ne na rezultat igre, dječja unutarnja i vanjska motivacija (važna je i odgojiteljeva i dječja inicijativa), pozitivna emocionalna angažiranost djece, dramsko jedinstvo planiranja igre“ (Perić, 2009, str. 54). Autorica Perić naglašava kako nikad nije dosta dramskih primjera te u svom priručniku za odgojitelje navodi konkretne primjere dramskih igara. Sve navedene lutkarske aktivnosti kod djece potiču maštu, kreativnost, samostalnost, razvoj jezika i govora te emocionalno-socijalni razvoj.

6. PSIHOTERAPIJSKI I EDUKATIVNI UČINAK LUTKE

Bastašić (2014) u svom članku Scenska lutka u psihoterapiji navodi važnost igre u samom razvoju djeteta te ističe kako je simbolička igra ogledalo iskustva i događaja iz obitelji. Važnost igre u dječjem razvoju je ne upitna, no ovdje želim istaknuti terapijski učinak lutke. U svom empirijskom istraživanju Bastašić (2014) navodi primjer jednog dječaka kojemu je igra s prstima, kao prapočetak scenskih lutaka, pomogla preboliti svog djeda te mu je pomogla u shvaćanju da jednog dana svi napuštamo ovaj svijet. Ističe važnost simboličke igre u samom razvoju i psihoterapiji djece, a uz simboličku igru usko se vežu i lutke. Stoga u svom istraživanju govori o terapijskom učinku lutke kao pomoći za uspostavljanje komunikacije s djecom s teškoćama u razvoju. „Terapijom lutkama (Sl. 1/str. 323) počeo sam se baviti iz neke vrste nemoći da uobičajenim sredstvima uspostavljam komunikaciju s jednim autističnim dječakom. Njegov nekomunikativni ritual uspio sam prekinuti tako što sam ga „začudio“ ribom od papira koja je gutala.“ (Bastašić, 2014, str. 22). Također, autor ističe važnost razumijevanja djeteta prilikom uspostavljanja kontakta te važnost dobre animacije, jer ako dijete osjeti da ga razumijemo i da sami vjerujemo u život lutke lakša će biti i komunikacija s kojom dolazimo i do djetetovog razvoja. Lutka u terapijskom smislu znači puno jer se prilagođava svakoj situaciji i problemu ističe Bastašić (2014), dodaje kako izrađuje i daje karakter lutki s obzirom na djetetov problem. Djeca to odlično prihvaćaju te simbolički prenose preko lutke svoje stanje uma što Bastašiću pomaže uspostaviti komunikaciju i riješiti problem ili barem otkriti problem i način na koji se nositi s njim.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

Mjerni instrument istraživanja je anketni list kojim se nastoji istražiti učestalost provedbe lutkarskih predstava i lutkarskih aktivnosti u dječjem vrtiću. Istraživanje je provedeno u travnju u razdoblju od sveukupno 2 tjedna. Istraživanje je transversalno s obzirom da je provedeno jednokratno.

7.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj istraživanja bio je provjeriti koliko se doista koristi lutkarski svijet u vrtićima i koliko su odgojitelji svjesni lutkarskog potencijala u odgoju i obrazovanju. Istraživanje je provedeno putem anonimnog upitnika, a istraživačko pitanje glasi: Shvaćaju li odgojitelji da lutka olakšava ostvarivanje njihovih odgojno-obrazovnih ciljeva i koju važnost pridonose lutkarskim predstavama?

7.2. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja su činili 10 vrtića na Osječko-baranjskoj županiji te su upitnik ispunjavale dvije odgojiteljice različitih skupina u svakom vrtiću.

7.3. Instrument istraživanja

Za potrebe istraživanja korišten je anketni upitnik kojeg sam osmislila o provjeri shvaćanja olakšavanja lutke u ispunjavanju odgojno-obrazovnih ciljeva. Upitnik se sastoji od 6 pitanja koja uključuju navođenje područja razvoja koja lutkarski svijet zadovoljava, provjeru opremljenosti vrtića za provedbu lutkarskih predstava, učestalost provedbe lutkarskih aktivnosti i predstava te učestalost posjeta Dječjeg kazališta Branka Mihaljevića Osijek.

7.4. Provođenje istraživanja

Istraživanje je provedeno u 10 vrtića na Osječko-baranjske županije i to: Radost (Darda), Grlica (Billje), Mak, Vijenac, Sunčica, Latica, Krijesnica, Maslačak, Pčelica i Sjenčica u razdoblju od 2 tjedna sredinom Travnja te je svaki vrtić dobio dvije ankete koje su ispunjavale odgojiteljice različitih skupina u istom vrtiću.

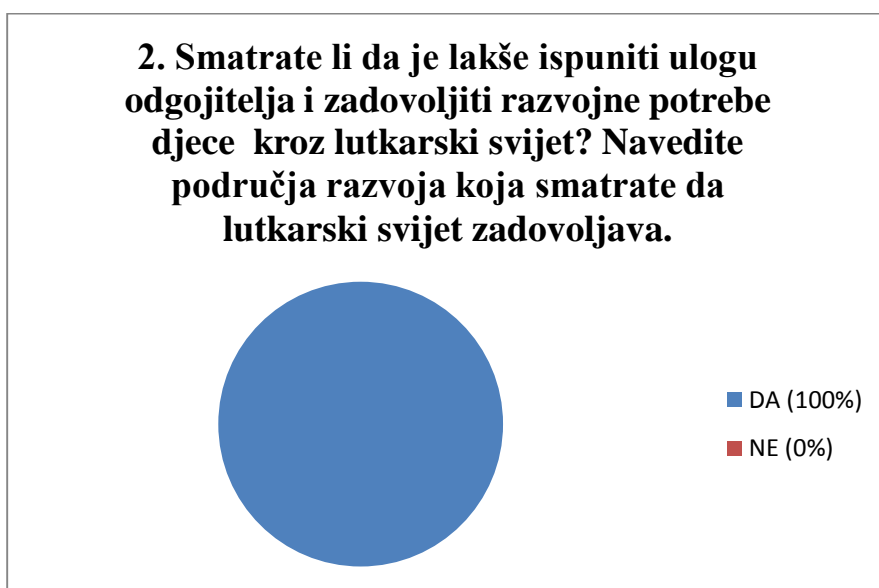
Nakon što je ravnateljica svih vrtića dala odobrenje za provođenje istraživanja, studentica je u odabranim vrtićima podijelila upitnike odgojiteljima u dvije različite skupine te su za ispunjavanje upitnika imali 10 dana. Upitnik se sastoji od 6 pitanja koja uključuju sljedeća pitanja: shvaćanje olakšavanja ispunjavanja odgojno-obrazovnog cilja, navođenje područja razvoja koja lutkarski svijet zadovoljava, provjeru opremljenosti vrtića za provedbu lutkarskih predstava, učestalost provedbe lutkarskih aktivnosti i predstava te učestalost posjeta Dječjeg kazališta Branka Mihaljevića Osijek. Upitnik se ispunjavao na način da je na prvo pitanje trebalo zaokružiti jedan broj od 1 do 4 (1-nemam nikakvo mišljenje o tome, 2-nije mi bitno, 3-bitno mi je koliko i ostale aktivnosti, 4-jako mi je bitno) ovisno o tome s kojom tvrdnjom se slažu, a od 2. pa do 6. pitanja trebalo je zaokružiti odgovor DA ili NE ovisno o točnosti informacije vezane za vrtić i o osobnom stajalištu te navesti dodatno pojašnjenje.

8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA

Slika 9. Bitnost lutkarskog svijeta u odgoju i obrazovanju te radu odgojitelja

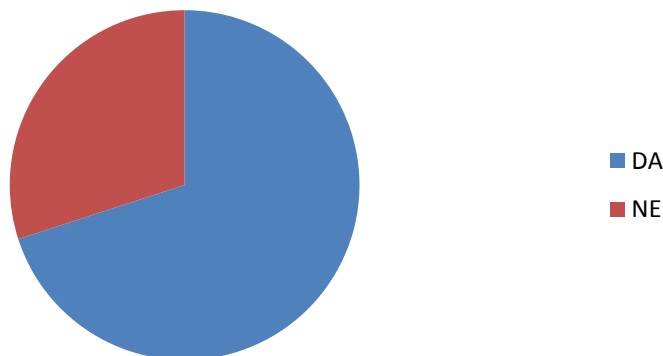
Većina ispitanika (55%) lutkarski svijet smatra bitnim koliko i ostale aktivnosti u obavljanju svojih pedagoških ciljeva i samom odgoju, ostali dio ispitanika (45%) ih smatra jako bitnim. Niti jedan ispitanik se nije izjasnio da nema nikakvo mišljenje o tome, niti da smatra ne bitnim lutkarski svijet u svom radu.

Slika 10. Olakšano ispunjavanje odgojiteljske uloge i zadovoljavanja dječjih potreba putem lutke

Svi ispitanici (100%) smatraju kako lutkarski svijet olakšava njihovu ulogu odgojitelja i olakšava zadovoljavanje dječjih potreba. Ispitanici kao područje razvoja navode slijedeće: socio-emocionalni razvoj, govor, komunikacija, izražavanje, spoznajni, mašta, kreativnost, stvaralaštvo, psihofizički razvoj, razvoj pozitivne slike, razmišljanje, tjelesni razvoj, ritam, suradnja, stječu iskustva.

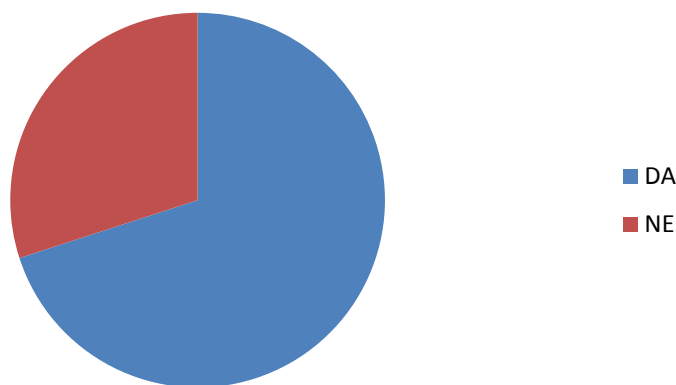
3. Posjeduje li vrtić potrebne materijale za provedbu lutkarskih aktivnosti? Ako je odgovor potvrđan navedite neke materijale koje vrtić posjeduje.

Slika 11. Opremljenost vrtića lutkarskim materijalom

Na ovo pitanje 70% ispitanika odgovorilo je kako njihovi vrtići imaju potrebni materijal za provedbu lutkarskih aktivnosti dok 30% ispitanika negira postojanje potrebnih materijala. Materijale koji su ispitanici naveli su slijedeći: štampne i ginjol lutke, mala kazališta, male i velike paravane, lutke za prst, neoblikovane materijale za izradu kutaka, kostime, tkanine, scenografske elemente koje same izrađujemo.

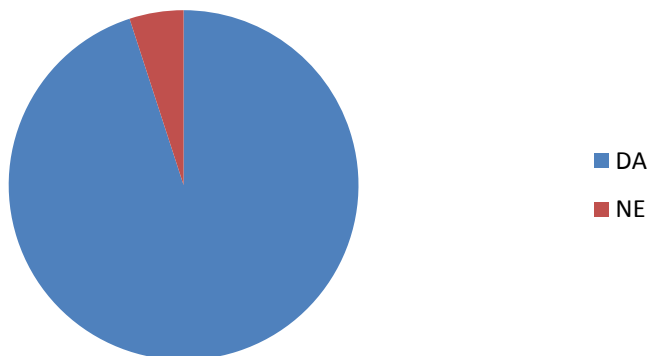
4. Provodite li često (barem dva do tri puta tjedno) lutkarske aktivnosti? Koje su to aktivnosti?

Slika 12. Učestalost provedbe lutkarskih aktivnosti u dječjim vrtićima

Na slici 13. se može vidjeti kako se lutkarske aktivnosti provode u većini vrtića (70%) često, no 30% ispitanika je izjasnila negativno. Aktivnosti koje ispitanici navode su: izrada lutke, uključivanje djece u smišljanju i izvedbi predstave, izvedba lutkarskih predstava, lutkarske igre, dramski prikaz tematske priče, dramtizacija priča, izrada scenografije i lutkarske improvizacije.

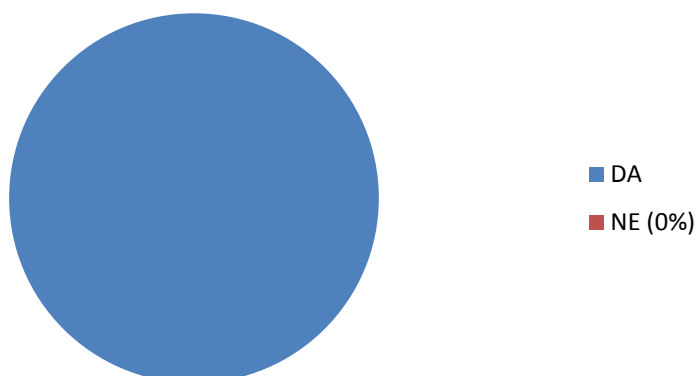
5. Posjećuju li Vas lutkarske skupine? Ako je Vaš odgovor potvrđan napišite koliko često Vaš vrtić posjećuju lutkarske skupine.

Slika 13. Učestalost posjete lutkarskih skupina u dječjim vrtićima

Jedan ispitanik (10%) se izjasnio kako vrtić u kojem radi ne posjećuju lutkarske skupine, a ostali dio ispitanika (90%) se izjasnilo da vrtić posjećuju lutkarske skupine i to uglavnom tri do četiri puta godišnje.

6. Posjećujete li Dječje kazalište Branka Mihaljevića Osijek? Ako je Vaš odgovor potvrđan navedite neke od predstava koje su djeca zadnje gledala.

Slika 14. Učestalost posjete Dječjem kazalištu Branka Mihaljevića Osijek

Ispitanici potvrđuju kako svi vrtići na području Osječko-baranjske županije posjećuju Dječje kazalište Branka Mihaljevića. Navedene predstave koje su djeca zadnje gledala su slijedeće: *Crvenkapica*, *Mi se vuka ne bojimo*, *Uspavanka za mišića*, *9 ovčica*, *Vitez bez konja*, *Patkica Blatkica*, *Tobija*, *Pliva patak preko Drave*, *Pingvini ne znaju ispeći kolač sa sirom* i *Božićni kolačić*.

9. ZAKLJUČAK

Scenska lutka uvelike pomaže u učenju i odgoju djece kroz igru te osigurava različite poticajne i životne, iskustvene situacije. Lutka je vrlo zanimljiva djeci, a odgojiteljima pomaže u ostvarivanju odgojno-obrazovnih zadaća te ako je dobro animirana ne narušava iluziju i time privlači dječju pažnju. Lutkarske aktivnosti potiču kreativnost i maštu na zabavan i pristupačan način te su dobra promjena u ispunjavanju tih zadaća. Lutka, osim što pomaže u ostvarivanju odgojiteljeve uloge, pomaže i u terapeutske svrhe. Terapeutski učinak lutke je velik i uvelike olakšava komunikaciju, shvaćanje i rješavanje problema.

U istraživanju je sudjelovalo 20 odgojitelja koji su ispunili upitnik konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Odgojitelji su svjesni važnosti lutkarskog svijeta u dječjem vrtiću, lutkarske igre i aktivnosti većina provodi često, no kada je u pitanju opremljenost vrtića odgojitelji se uglavnom izjašnjavaju kako je to oskudno.

Svakako, rad s djecom trebao biti što raznolikiji i kreativniji kako bi stalno poticali dječji razvoj, no kroz obradu ove teme zaključila sam koliko je zapravo važnost lutkarskog svijeta te mislim da će mi to pomoći u budućem radu.

10.LITERATURA

1. Bastašić, Z. (2014). *Scenska lutka u psihoterapiji. Etnološka istraživanja*, No 18/19, 19-33.
Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=197043 (25.6.2019.)
2. Hicela, I. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
3. Hicela, I. Sindik, J. (2011). *Razlike u prosocijalnom i agresivnom ponašanju djece predškolske dobi, ovisno o učestalosti djetetove interakcije s lutkom*. Paediatrica Croat, Vol. 55, 27-34. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=110260 (27.4.2019.)
4. Jurkowski, H. (2007). *Povijest europskog lutkarstva II. dio*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
5. Perić, M. (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi: (priručnik za odgojitelje*. Osijek: Učiteljski fakultet
6. Pokrivka, V. (1985). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga
7. Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykaminternational d.o.o
8. Slika 1. http://www.mileobchod.sk/fotky30232/fotos/ vyr_142manicka-25cm-textilna-babka.jpg
9. Slika 2. <http://www.pjetlic-zlatokrijestic.com.hr/css/images/header.png>
10. Slika 3. <https://muppetmindset.files.wordpress.com/2012/07/ddf60-kermitpiggyfmsoutfit.jpg>
11. Slika 4.
[:https://www.google.com/search?safe=active&biw=1366&bih=625&tbm=isch&sa=1&ei=RwTKXOmBDNKUkgX3rooY&q=+javajka&oq=+javajka&gs_l=img.3...17313.17313..17596...0.0..0.0.....1...1..gws-wiz-img.Ng7RHTCBxbQ#imgdii=X8AL6sSQdRnkoM:&imgrc=4lcN5lauiBswBM:](https://www.google.com/search?safe=active&biw=1366&bih=625&tbm=isch&sa=1&ei=RwTKXOmBDNKUkgX3rooY&q=+javajka&oq=+javajka&gs_l=img.3...17313.17313..17596...0.0..0.0.....1...1..gws-wiz-img.Ng7RHTCBxbQ#imgdii=X8AL6sSQdRnkoM:&imgrc=4lcN5lauiBswBM:)
12. Slika 5. <http://www.kreativa-centar.hr/wp-content/uploads/2014/08/kazalište-sjena.jpg>
13. Slika 6.
http://www.pragueticketoffice.com/Repository/image/akce/594_gal_Frankensteen%204_bg.JPG
14. Slika 7. <https://www.teatar.hr/wp-content/uploads/images/90314.jpg>
15. Slika 8. http://www.journal.hr/wp-content/uploads/2015/02/shutterstock_129364859-e1424341804714.jpg

11.PRILOG

Upitnik o lutkarskom svijetu u dječjim vrtićima

Studentica sam treće godine Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, ranog i predškolskog odgoja. Provodim anketu u svrhu završnog rada iz kolegija „Lutkarstvo“ čija je tema „Lutkarski svijet u dječjem vrtiću“. U anketi je uključeno deset vrtića na području Osječko-baranjske županije, a ispitanici su izabrani slučajnim odabirom. Anketa je anonimna što znači da nitko neće provjeravati odgovore te se ne trebate potpisivati. Podatci se koriste isključivo u svrhu istraživanja te će biti evidentirani u gore navedenom završnom radu. Molim Vas da odvojite malo vremena i iskreno odgovorite na pitanja ankete.

Unaprijed Vam se zahvaljujem na izdvojenom vremenu!

Na pitanja odgovarate tako da zaokružite odgovore s kojima se slažete te koji predstavljaju točne informacije za vrtić u kojem radite.

1-nemam nikakvo mišljenje o tome, 2-nije mi bitno, 3-bitno mi je koliko i ostale aktivnosti, 4-jako mi je bitno

DA-potvrđan odgovor

NE-negativan odgovor

1. Koliko bitnim smatrate lutkarski svijet u odgoju djeteta i u Vašem radu s djecom?

1

2

3

4

2. Smatrate li da je lakše ispuniti ulogu odgojitelja i zadovoljiti razvojne potrebe djece kroz lutkarski svijet? Navedite područja razvoja koja smatrate da lutkarski svijet zadovoljava.

DA

NE

3. Posjeduje li vrtić potrebne materijale za provedbu lutkarskih aktivnosti? Ako je odgovor potvrđan navedite neke materijale koje vrtić posjeduje.

DA

NE

Okrenite stranicu!

4. Provodite li često (barem dva do tri puta tjedno) lutkarske aktivnosti? Koje su to aktivnosti? (npr. izrada lutke, uključivanje djece u smišljanju i izvedbi predstave, izvedba lutkarskih predstava, lutkarske igre)

DA **NE**

5. Posjećuju li Vas lutkarske skupine? Ako je Vaš odgovor potvrđan napišite koliko često Vaš vrtić posjećuju lutkarske skupine.

DA **NE**

6. Posjećujete li Dječje kazalište Branka Mihaljevića Osijek? Ako je Vaš odgovor potvrđan navedite neke od predstava koje su djeca zadnje gledala.

DA **NE**
